

Академик Дејан Медаковић

ПОСРТА

ХРИШЋАНСКЕ ЕВРОПЕ

Европска идеја је прегажена, а нови поредак који настаје је управо антиисторијски. Чуо сам једном приликом од америчког амбасадора господина Цимермана, био ми је у посети, да каже – *Заборавите на историју, вама је историја оптерећење.* Одговорио сам му – *То ви можете рећи јер немате историју.*

Драгана МАРКОВИЋ

* НА МЕЂУНАРОДНОМ НАУЧНОМ СКУПУ У ОРГАНИЗАЦИЈИ ИСТОРИЈСКОГ ИНСТИТУТА САНУ „ЕВРОПА НА РАСКРШЋУ – НОВИ ЗИДОВИ ИЛИ УЈЕДИЊЕНА ЕВРОПА“ НАГОВЕСТИЛИ СТЕ ДА СМО НА ПОЧЕТКУ ЕРЕ КОЈА ЋЕ ИЗОБЛИЧИТИ, А ЗАТИМ И ДОКРАЈЧИТИ СТАРЕ ХРИШЋАНСКЕ ЗАПОВЕСТИ, УКИНУТИ ГРАНИЦУ ИЗМЕЂУ ДОБРА И ЗЛА. КАКАВ ЈЕ ТО, УИСТИНУ, СВЕТ У КОМЕ ЖИВИМО, У КОМЕ ЈЕ И ОВАКВА АГРЕСИЈА НА НАШУ ЗЕМЉУ БИЛА МОГУЋА, НА КОЈИМ ПРИНЦИПИМА ЈЕ ЗАСНОВАН, УКОЛИКО ЈЕ ТУ УОПШТЕ РЕЧ О ПРИНЦИПИМА?

– Свакако се може говорити о принципима, већ због тога што све то одражава једну концепцију новог поретка. Тај нови поредак не може се устројити а да се претходно не изврши деструкција старог система, који је са великим мукама изградио своје принципе. Ако је реч о међународном праву, онда су то одређена правила понашања која су погажена, ако је реч о границама које су фиксирани после једног трагичног рата, као што је Први светски рат, онда је то требало срушити, ако је реч о мултинационалним државама, попут Југославије и Чехословачке, онда их је требало разорити, створити мале, економски зависне и слабе државе, избећи велике државе које би биле опасност на путу тог новог поретка. Постоји и мундијализам који се одражава и у вери

ЊЕ

у име универзалне цркве која је данас већ створена, а то је Мунова црква. Она поништава све друге цркве и религије, не само хришћанске. Пошто је Европа, по мом схватању, саздана на темељима јудео-хришћанске цивилизације, која је грађена од тренутка када хришћанство улази као слободна вера и почиње да изграђује Европу. Та и таква Европа данас је поражена. Европска идеја је прегажена, а нови поредак који настаје управо је антиисторијски. Чуо сам једном приликом од америчког амбасадора, господина Цимермана, био ми је у посети, да каже – *Заборавање историју, вама је историја оштерење. Одговорио сам му – То ви можете рећи јер немате историју.*

* СВЕ ПРОМЕНЕ О КОЈИМА ГОВОРИМО СУ У ФУНКЦИЈИ ТОГ НОВОГ ПОРЕТКА?

– Тај поредак се остварује економским притисцима, тржиштем и наравно пратећом појавом као што је брутална сила, којом се прекраја једна земља, одузима јој се њена историјска и духовна колевка. Аргументи да се тамо налазе споменици као што су Грачаница и Дечани немају никаквог ефекта, то њих не потреса. Они су бомбардовањем Југославије растресли Грачаницу, један од највреднијих и најлепших споменика

архитектуре с почетка 14. века, на њој су пукотине. Они једноставно немају прави однос према наслеђу. Тај однос се променио, за њих то није светиња, култно место, уметничко дело.

* ГОВОРИМО У СУШТИНИ О АМЕРИЧКОЈ ЦИВИЛИЗАЦИЈИ, НАЧИНУ РАЗМИШЉАЊА КОЈИ ЈОЈ ЈЕ СВОЈСТВЕН. МЕЂУТИМ, У АГРЕСИЈУ СНАГА НАТО-А НА НАШУ ЗЕМЉУ УКЉУЧЕНЕ СУ И ЗЕМЉЕ ЗАПАДНЕ ЕВРОПЕ. ДА ЛИ ЈЕ МОГУЋЕ ДА ОНЕ ИСТО ТАКО НЕ МОГУ ДА ОДМЕРЕ ВРЕДНОСТ ГРАЧАНИЦЕ?

– Видите, Европа је имала велике мене после Другог светског рата. Имала је два визионара који су скројили концепте будуће Европе као заједничке куће, где није био проблем у томе да ли је неко већи или мањи народ, ишло се од претпоставке да сви заједно, у свим својим разноликостима, нађу своје место. Та Европа коју су замислили велики државници какви су били генерал Де Гол и Конрад Аденауер простирала се од Атлантика до Урала. Они нису могли да замисле Европу без Русије. Шта се сада догодило? Та визија је напуштена, нови поредак је изменио односе, Европа је изневерила себе саму, своју идеју и пристала је на то да сервисира америчке амбиције у стварању новог поретка. Безрезервно је то урадила Енглеска. Највећа трагедија за Европу је што је то учинила и Немачка. Немачка је имала шансу, с обзиром на величину, потенцијал, положај, да преокрене тај лист и да се врати на ону улогу коју је имала у 19. веку, када је, рецимо, идеолошки усмеравала српски романтизам. Увек се помињу Гете, Хумболт, Шелинг, највећа имена немачког романтизма која су знатно утицала на формулисање српског романтизма. Ранке не пише случајно „Српску револуцију”. Они прате буђење балканских

ВЕК ОД РОЂЕЊА АКАДЕМИКА

Поводом 100 година од рођења академика Дејана Медаковића у децембру су у Дому Војске Србије промовисана његова дела у издању

„Прометеја”. Истим поводом одржано је неколико научних скупова, а креирана је и поштанска марка са његовим ликом. Говорећи на промоцији, потпредседник Владе и министар одбране Милош Вучевић рекао је да је прича о Дејану Медаковићу незауостављива, победничка, успешна, али и да говори много више од једне историјске епохе. – Сигуран сам да у списима, речима и мислима које су остале иза Дејана Медаковића можда лежи и неки од одговора на питања која нас и данас муче. Дејан Медаковић је имао фантастично објашњење за то шта је историја, управо са освртом да историја објашњава садашњост и практично и јесте путоказ за будућа времена – рекао је министар Вучевић.

Да је тако, да су речи човека који је поимао суштину историјских процеса и данас актуелне, да су његове мисли о Европи, духовности, националној свести и националном програму и данас путоказ, сведочи интервју са академиком Дејаном Медаковићем, објављен 24. маја 1999. на страницама ратног издања „Војске”, који овом приликом поново објављујемо.

народа, стварање националних држава и врло много позитивних ствари пружају кроз свој утицај. Сад се све променило. Француска, која је била традиционална у свом либерализму, покорила се, одступила од себе саме и данас учествује у уништавању једне земље и једног народа који је баш њој био заљубљенички одан. Французи су преко тога прешли на један циничан начин – заборавили су.

* У ИМЕ ЧЕГА? АКО ЈЕ НОВИ ПОРЕДАК НЕШТО ШТО СЕ КРЕИРА У НАЈВЕЋОЈ СВЕТСКОЈ СИЛИ, А ТО ЈЕ АМЕРИКА, ШТА ЈЕ СА НЕМАЧКИМ, ФРАНЦУСКИ, ЕНГЛЕСКИМ ИНТЕРЕСИМА У ЕВРОПИ. КАО ДА ЕВРОПСКЕ ДРЖАВЕ ЧИНЕ НЕКАКВЕ КОМПРОМИСЕ НА РАЧУН СОПСТВЕНЕ ШТЕТЕ.

– Они су нашли своје заједничке интересе. Такви интереси су их саставили и концепт који није био у духу тог новог поретка, који је Европи давао право значење, једноставно је нестао. Не знам зашто се то десило, јер сама Европа има потенцијале који су већи од америчких – економске, људске... Када је та Европа то све напустила и пристала на ту игру, када су се Немци усудили да

се поново на овим просторима појављују у војној формацији, што им је забрањено, дошло је до онога што је још Ниче назвао превредновањем свих вредности. Све што је до сада важило, што је било институционално признато, постало је безначајно. Томе је погодновало и ишчезавање равнотеже страха, која је држала ствари на узди.

* И САМИ СТЕ СЕ НЕДАВНО ЗАПИТАЛИ – КОЈЕ РЕЧИ ТРЕБА ПРОНАЋИ ДА СЕ ОТУПЕЛИ ЧОВЕК ТРГНЕ ИЗ СТАЊА СВОЈЕ ПОТПУНЕ РАВНОДУШНОСТИ, ЈЕР ЈЕ ТО, У КРАЈЊОЈ ЛИНИЈИ, И ПИТАЊЕ ЊЕГОВЕ СУДБИНЕ. ЧОВЕК ЕВРОПЕ НАЈЧЕШЋЕ РАВНОДУШНОШЋУ РЕАГУЈЕ НА ПОЛИТИКЕ СВОЈИХ ВЛАДА КОЈЕ УЧЕСТВУЈУ У АГРЕСИЈИ НА НАШУ ЗЕМЉУ. КАКО ДОЋИ ДО ЊЕГА?

– Поставио сам то као питање, јер увек у под-тексту једног таквог питања, и мог личног уверења, лежи неискорењива нада у љуски дух који ће превазићи и ову тужну епизоду. Немам пророчанске моћи да кажем када и како, али промене морају доћи. Историјско искуство нас учи да ниједна империја, ниједан „нови” светски поредак, а било их је више, довољно је да вас подсетим на Персијанце, на Александра Великог, на Наполеона, који су имали неке своје визије, није трајао вечно. Верујем у то, не зато што бих желео себе да утешим, припадам генерацији која тешко да може да се утеши после свих ових збивања код нас, почевши од распада Југославије, који је био један болан процес за моју генерацију.

Не бих желео да кажем да осећам да завршавам свој боравак на овом свету са укусом пораза, без обзира на то што су многе идеје моје генерације постале илузије, исмејане, згажене, понижене... На то гледам филозофски. Све је то само део светског хода историје који је сачињен из дугих процеса и не може се у једној генерацији апсолвирати. Верујем да ће се и ово што сада живимо мењати, људски дух то неће трпети. Која ће сила понети такву промену, то је питање. Хоће ли то бити Кина, која сазрева биолошки, али још није спремна да понесе такву улогу, да ли ће доћи до неких нових спојева, савезништва, ту је и Русија са својим занимањем за овај простор. Видећемо. Страним новинарима сам недавно рекао – опасно је ако ви мислите да ћете један велики народ, као што је руски народ, моћи дуго да држите на коленима, то вам није добра рачуница. То ће једном престати, а како велики народи имају дуго памћење, запамтиће и ово понижење у коме данас пружају руку да испросе понеки долар. Ту је и велики свет Средње Азије, Индија. То су показатељи који ми говоре да ће и ово „ново” царство, „четврти рајх”, отићи као што је и Трећи рајх неславно отишао са светске позорнице.

Наравно, болно је за сваку генерацију која то неће доживети, која види само свет хаоса, неправде, свет који је постао ружан, у коме је лаж најнормалнија појава, роба којом се манипулише. Породица је уништена, међудржавни уговори постају само хрпе папира без вредности.

* ТУ СЕ РУШЕ И ОСНОВНЕ ХРИШЋАНСКЕ ВРЕДНОСТИ НА КОЈИМА ЈЕ ОДГОЈЕНА НАША ЦИВИЛИЗАЦИЈА, НЕМА РАЗЛИКЕ ИЗМЕЂУ ДОБРА И ЗЛА, ЧИНЕ СЕ ЗЛОЧИНИ, А ПОШТО СМО ТАКО ВАСПИТАНИ, ПИТАМО СЕ И ГДЕ ЈЕ КАЗНА.

– Једно су наша хтења, наши снови, а друго је оно што се стварно догађа. Примера за тај раскорак између сна и јаве, што би рекао Лаза Костић, има колико хоћете. Прошле године сам у Студеници чуо од архимедрита Јулијана једну изузетну причу. То је прича о мраву који је одлучио да посети Свету земљу. Сви су га одвраћали, говорили му да никада не може стићи, да су између њега који је тако мали и Свете земље, многе реке, мора, брда, планине. Мрав им је рекао – *Знам да нећу стићи, али ћу ипак кренути да умрем на путу за Свету земљу.* У процесу атеизације, који је био код нас озваничен у једном периоду, изгубили смо неке духовне особености. Стваране су генерације којима недостаје та метафизичка димензија, врло потребна у животу као коректор. Све промашаје реалног живота управо таква димензија може да амортизује, доведе у неки посебан ред. Хтење као идеал има трајну вредност, без обзира на то да ли је реализовано. То је и процес освајања слободе. Слобода се не добија одмах, она се мора постепено освајати повећавањем простора слободе. То су битни, али неопходни кораци.

Револуције су стварали велики кораци, и шта нам је остало после револуција, погледајте Француску, Октобарску. Сада се већ расправља о томе да ли ће Лењина покопати у земљу да коначно иструли или ће га и даље балзамовати као неког фараона у кога више нико не верује. Висарјонович је већ иструлео.

* ИМА ЛИ НАУКА БИЛО КАКАВ УТИЦАЈ У СВЕМУ ОВОМЕ ШТО СЕ ДЕШАВА ОКО НАС. ДА ЛИ ЈЕ ОНА НА ПРАВИ НАЧИН УГРАЂЕНА У ДРУШТВО, ШТА ЈЕ СА НАСТОЈАЊИМА ДА НАУКА, КАО ЈЕДНУ ОД СВОЈИХ УЛОГА, ИМА И ПОКУШАЈ ДА ВАСПИТАВА ПОЛИТИКУ?

– Покренули сте питање које постоји као проблем. Када је реч конкретно о нама, постојао је од раније, а и сада постоји, раскорак између науке и политике. То су два пола. Идеално је за једну земљу да се они приближе, да политика за своје поступке и одлуке консултује науку. Поготово што је данас бављење политиком крајње компликовано, с обзиром на компликованост знања која су се појавила. Питали сте ме о улози науке, ту сам доста песимистичан. Мислим да је велики скок науке првенствено везан за егзактне науке, а оне су апсолутно везане за војне потребе. Велики амерички и руски космички програми начинили су чудо у науци, остварен је ход по Месецу, али развој те технике је у несразмери са духовним развојем човека, са хуманизмом. Нисам никоме испричао, рећи ћу вам, када је 1961. године Гагарин облетео земљу, срео сам Оскара Давича како трчи преко Трга Маркса и Енгелса. Питао сам га куда жури. Одговорио ми је да иде у „Борбу”, жури да напише чланак о том сјајном подухвату – први човек је у космосу. Запитао сам се шта је ту за радост. Радовао бих

се да ми је рекао да је умро последњи гладни човек на кугли земаљској. То би била вест. Кога радује лет човека у космос, амерички и руски војни врх, то није моја радост, то није у служби хуманизма, већ у служби борбе за превласт, утврђивања у томе ко ће први стићи на Венеру. Шта се горе ради, горе се инсталирају станице које контролишу цео свет. Све то буди Орвелову визију света која поништава индивидуу, поништава слободу човека ако је он прислушкиван у купатилу, у постељи.

Гете има једну предивну баладу, која се у преводу зове „Чаробњак ученик”. Чаробњак је измислио метлу која све чисти. Ученик је ставио у погон, у силној жељи да види како метла ради, кад чаробњак није био присутан, а није знао како се метала зауставља. Метла је почела да чисти кућу и на крају је целу разорила. Ми смо, захваљујући науци, активирали силе које премашују моћ човека да их заустави. Више нема заустављања. Читав нуклеарни програм, радијација чије се трајање мери не деценијама, већ столећима, све то почиње безазлено, у име науке. Човек непрестано једе себе, он се дрзнуо да наруши један поре-

дак, зовимо га и божјим, који је устројен, који се не може негирати, у коме је човек само једна мала тачка... Ослободио је силе које не може да заустави, а које раде против њега.

* ХОЋЕ ЛИ СРБИ ОВАЈ ПУТ ЗАБОРАВИТИ НА ЛЕЊОСТ И ИНЕРТНОСТ ВЕЋИНСКОГ НАРОДА И У РАТУ, КАО У ЧИСТИЛИШТУ, ИСКРИСТАЛИСАТИ СВОЈУ НАЦИОНАЛНУ СВЕШТ, ИДЕНТИТЕТ И ИНТЕРЕС?

– Ова трагедија може бити и нека поука, нека корист. Један национални програм остварен је на смени векова, када су 1878. године на Берлинском конгресу Србија и Црна Гора признате као легитимне европске државе. Међутим, национални програм се мора стално дограђивати. Он мора бити искушаван, мењан ако треба, мора да одговара многим предусловима, биолошкој снази народа, економској, геополитичком положају. Ми смо своје националне снове закључили са стварањем Југославије 1918, мењајући донекле свој национални програм, уграђујући га у нешто што се тек требало стварати. У тражењу тог новог програма заборавили смо на своје националне програме које смо оставили недорађене. Континуитет заборава траје од 1918. па до сада. Веровали

смо да су нам сви пришли из истих разлога, да се оствари један стари сан о нашем заједништву. Прилазили су нам, нажалост, због сасвим другачијих разлога, реалнијих, лукавијих – већ први дан после 1. децембра почела је издаја.

Ако ова несрећа донесе неку корист, онда би то могло бити преиспитивање неког нашег националног програма који би требало тек стварати, а да он буде прилагођен нашој, још увек нејасној позицији у Европи после овог рата. Ми не знамо како ће се кретати односи сила, али увек морамо поћи од тога да смо ми мали народ, и сиромашан, и да то отежава нашу позицију у Европи, којој морате нешто понудити. За уклапање у Европу увек мора нешто да се да. Шта ми можемо да понудимо? Друго, треба живети са једним поразом, врло болним, да три милиона Срба живи ван матице, то се сада каже у расејању. Нажалост, расејање није само живот у Канади и Аустралији, дијаспора је граница Дрине. Оно што је било незамисливо – реализовало се. То су велики проблеми. Ако ишта позитивно излази, бар мени на видело, то је да је овај рат разгорео врло велике духовне потенцијале, изнео је на површину праву поплаву талената свих врста, уметника, шахиста, математичара, спортиста. То је управо сведочанство о духовној снази овог народа, то није случајно. Разбиле су се приче о томе да нам омладина није добра. Она је можда лутала, губила време на американизме, али се у читавој овој ситуацији понела искрено, храбро, чисто. Када сам ја био млад, увек нам је недостајало време да се изразговарамо, америчка омладина скупља се по дискотекама у којима се реч не чује, због страха од самоће.

* ВАША БЕСЕДА У ЦЕНТРУ „САВА“ ЗАВРШИЛА СЕ ТАКО ШТО СТЕ ЦИТИРАЛИ ПЕСНИКА ОВИДИЈА: СТАНИ НА ПУТ ПОЧЕЦИМА, КАСНО СЕ ЛЕК НАБАВЉА КАД СУ ЗЛА, У ДУГОМ ОКЛЕВАЊУ, ОЈАЧАЛА. ИМА ЛИ ЛЕКА?

– Има лека, наравно. Али је лек увек у димензијама духовног стваралаштва. Када нас више не буде, остаје само дело да се брани, одбрани или не одбрани. Ако вреди све ово што носимо у себи, онда ћемо опстати. Та чињеница ме чини мирним. Живот може бити апсурдан ако увек имате у виду његов неминовни крај. Крлежа ми је једном у Градској кафани рекао дивну мисао – старење је када човек изгуби радозналост. Радозналост је тај животни еликсир који нас држи у свету. Ако је свет ружан, желим да знам зашто је ружан. И као и мрав у средини наше приче, човек истрајава у настојању. Сенекa је рекао да ако неко не зна куда плови, ако плови без циља, њему ниједан ветар који дува у његова једра није добар. ▀